

Vlinders tussen Gent en Brugge

Vanaf 1991 zijn de leden van de Vlaamse natuurvereniging 'Quercus' fanatiek aan de slag gegaan met het inventariseren van vlinders. Inmiddels hebben ze 36 soorten dagvlinders gezien. Om zeldzame soorten meer kansen te geven worden in verschillende terreinen specifieke beheermaatregelen genomen.

Hoe het begon ...

De Vlaamse natuurvereniging 'Quercus' is in 1984 opgericht en telt inmiddels zo'n 250 leden. De hoofddoelstelling van de vereniging is en blijft de natuurstudie, alhoewel de laatste jaren milieu- en beleidsproblemen niet uit de weg worden gegaan. Ook voeren de leden in samenspraak met terreineigenaren het beheer uit in enkele zeer kwetsbare heideterreintjes. In 1991 besliste het bestuur van 'Quercus' om een grondige inventarisatie te maken van dagvlinders en andere diergroepen in Aalter en omgeving. Het doel van deze inventarisatie was drieledig: 1) het lokaliseren van dagvlinders in de regio, 2) het beter leren kennen van de biologie van de

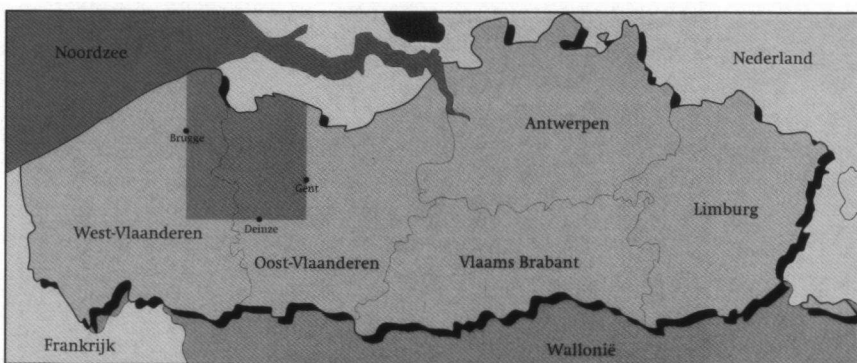
tot Aalter-Knesselare, maar breidde zich geleidelijk verder uit tot zijn huidige grootte: van Gent tot Brugge in oost-west richting en van de Nederlandse grens tot Deinze in noord-zuid richting (zie figuur). In het noordwesten van Oost-Vlaanderen zijn nog betrekkelijk mooie natuurgebieden te vinden. Ook is de verscheidenheid aan biotopen nog relatief groot. In het westen van ons studiegebied hebben we een paar bosgebieden met nog kleine, maar mooie heideterreinen: het Ryckveldebos te Oedelem en de Gulke Putten in de omgeving van Beernem (beide in West-Vlaanderen). Centraal in het studiegebied vinden we het grootste bosgebied dat Oost-Vlaanderen nog rijk is: het Drongengoedbos te Ursel. Dit gebied is ongeveer 700 ha groot, met bos en weide en nog heiderestanten uit de 18e en 19e eeuw. Midden in dit bosgebied ligt een militair vliegveld, waar ook nog zeer voedselarme stukjes aanwezig zijn met Kantig hertshooi, Sint-Janskruid, Wilde bosaardbei, Liggend vleugeltjesbloem, Mannetjesereprijs, Gevlekte orchis, Rietorchis en Heidekartelblad. Iets verderop naar het oosten vinden we het provinciaal domein 'Het Leen' (Eeklo). Dit is eerder een parklandschap met brede bermen en bos waar de beheerders rekening houden met dagvlinders. Aan de oostkant van het studiegebied liggen de 'Bourgoyen-Ossemeersen' (Gent), een zeer vochtig weidegebied met een zeer specifieke flora. In het noorden, tegen de Nederlandse grens hebben we de krekens. Door de hele regio lopen ook een paar kanalen met hun typische bermen.

Zes jaar dagvlinderinventarisatie

Tot op heden zijn in ons studiegebied 36 soorten dagvlinders gezien (tabel 1). Dit is, rekening houdend met het totaal aantal momenteel nog aanwezige dagvlinders in Vlaanderen (49 soorten), bijzonder veel. Hieronder bespreken we kort de meest bijzondere soorten.

Aardbeivlinder

De Aardbeivlinder (*Pyrgus malvae*) komt in ons studiegebied voor op de schrale bermen van het oude militaire vliegveld in het

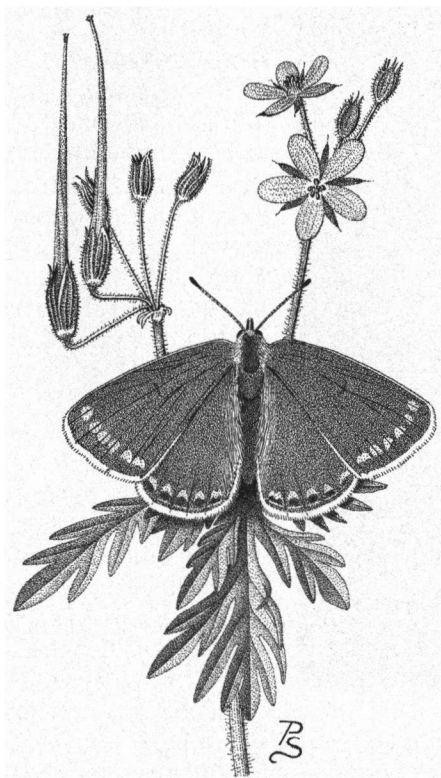

Het donkere gebied tussen Gent en Brugge is door de natuurvereniging 'Quercus' op vlinders onderzocht.

verschillende dagvlinders en de eisen die ze stellen en 3) beschermings- en beheermaatregelen voorstellen voor populaties van zeldzame en bedreigde soorten. Door de jaarlijkse toename van het aantal medewerkers heeft 'Quercus' een goed beeld gekregen van de lokale dagvlinderfauna.

Gebiedsbeschrijving

Het studiegebied was aanvankelijk beperkt

Icarusblauwtje. Naarmate meer medewerkers aan het onderzoek meewerken, wordt deze soort op meer en meer plaatsen ontdekt met 1996 als beste jaar.

Het Bruin blauwtje komt in verschillende weg- en kanaalbermen in het gebied voor. In 1996 zijn er meer dan 1200 gezien.

TEKENING: PAUL SCHOENMAKERS

Groentje

Het Groentje (*Callophrys rubi*) was bijna uit ons gebied verdwenen. Gelukkig heeft de natuurvereniging 'Quercus' het terreintje tussen de twee vliegbanen in het Drongengoed te Ussel, waar de populatie te vinden is, in beheer gekregen. Door gericht beheer is de populatie geleidelijk aan het uitbreiden. Dit is trouwens de enige populatie die Oost-Vlaanderen nog rijk is.

Dwergblauwtje

Het zeer zeldzame Dwergblauwtje (*Cupido minimus*), dat in het zuidoosten van de provincie Limburg nog populaties heeft, is bij ons in 1994 waargenomen. Tot in de jaren zeventig kwam in ons gebied nog een po-

Drongengoed. Het is waarschijnlijk de grootste populatie die Vlaanderen nog rijk is. Overbemesting vormt hier echter een bedreiging, want de bermen zijn verpacht aan een boer die de laatste jaren drijfmest op de bermen heeft gedumpt. Gelukkig zijn tegenwoordig de plaatsen waar de Aardbeivlinder vliegt gevrijwaard gebleven van mest. Reeds drie jaar hebben we met de militaire instanties een overeenkomst om de zone waar de soort voorkomt niet meer te laten bemesten, wat zich dadelijk weerspiegelde in de stijgende aantallen tussen 1994 en 1996. Naast deze maatregelen denk ik dat de gunstige zomers die we de laatste jaren hebben gekend meegeholpen hebben om de soort te laten uitbreiden.

Eikepage

De Eikepage (*Quercusia quercus*), die vooral in de toppen van de bomen te vinden is, vloog enkel in 1996 goed. Wel dient hier te worden opgemerkt dat deze vlinder niet gemakkelijk kan worden waargenomen. In het Drongengoed te Ussel en in het provinciaal domein 'Het Leen' te Eeklo heeft hij zeker nog goede populaties. Ook is de soort gezien in kleinere bosbestanden in Aalter.

Bruin blauwtje

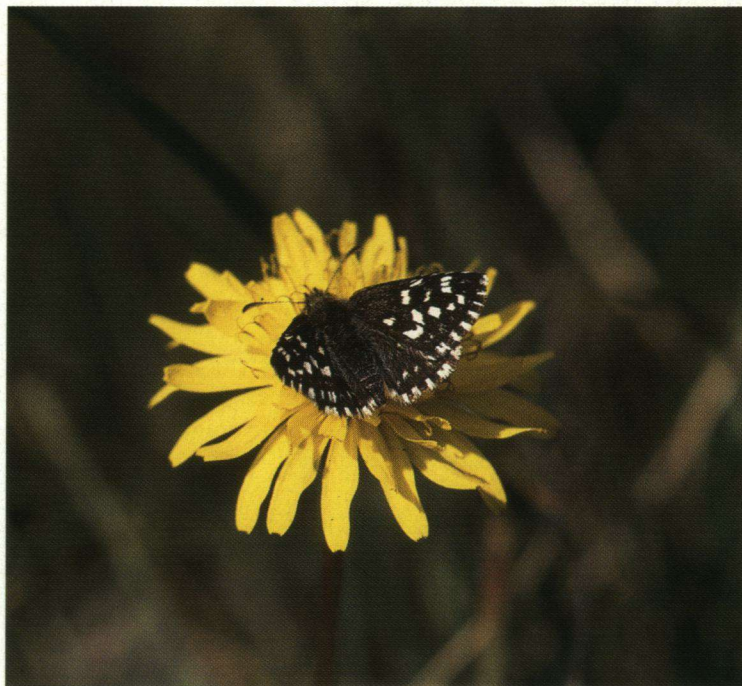
Het is verheugend vast te stellen dat het Bruin blauwtje (*Aricia agestis*) nog op verschillende plaatsen in onze regio is te zien. Vooral wegbermen en kanaalbermen vormen zijn biotoop. Het is een soort die zeer sterk lijkt op het vrouwtje van het

Tabel 1. Het aantal exemplaren per soort, het totale aantal soorten, het aantal exemplaren, het aantal medewerkers per jaar en het totale aantal exemplaren per soort van zes jaar inventariseren.

Soort	1991	1992	1993	1994	1995	1996	Totaal
Oranje zandoogje	3.529	3.716	2.916	4.252	6.569	13.785	34.767
Kleine vos	2.267	2.867	579	4.312	5.678	2.654	22.357
Klein koolwitje	1.421	1.450	1.523	2.808	9.015	5.523	21.740
Zwartsprietdikkopje	2.057	931	521	1.584	2.931	10.267	18.291
Distelvlinder	112	258	18	402	357	14.038	15.185
Atalanta	333	1.559	814	2.349	4.938	4.005	13.999
Bruin zandoogje	1.417	741	933	1.609	3.238	5.801	13.739
Klein geaderd witje	930	695	1.350	1.537	4.634	2.632	11.778
Dagpauwoog	555	1.004	248	672	3.086	3.501	9.066
Bont zandoogje	367	655	1.026	872	1.536	1.404	5.860
Groot koolwitje	284	967	1.587	979	1.286	610	5.713
Icarusblauwtje	60	660	265	1.748	805	1.217	4.755
Kleine vuurvvlinder	353	61	35	102	1.516	2.091	4.158
Koevinkje	60	374	326	243	1.140	1.001	3.144
Landkaartje	47	132	256	303	836	688	2.262
Hooibeestje	653	158	100	137	385	553	1.986
Citroenvlinder	163	230	142	137	594	568	1.834
Gehakelde aurelia	73	31	203	216	423	490	1.717
Groot dikkopje	92	121	205	107	442	663	1.630
Boomblauwtje	30	99	167	118	302	866	1.582
Bruin blauwtje	8	2	0	58	122	1.266	1.456
Eikepage	18	2	17	18	92	245	392
Oranjetipje	0	3	18	112	55	63	321
Kleine ijsvogelvlinder	12	17	35	19	49	167	299
Aardbeivlinder	7	5	0	1	34	137	183
Oranje luzernevlinder	0	0	0	37	0	108	145
Argusvlinder	23	15	27	22	19	38	144
Koninginnepage	1	29	25	3	4	7	69
Groentje	0	1	0	2	20	43	66
Bruine eikepage	0	0	0	0	0	62	62
Keizersmantel	1	2	1	4	4	7	18
Rouwmantel	0	0	0	1	1	5	7
Gele luzernevlinder	0	2	0	0	0	1	3
Dambordje	1	2	0	0	0	0	3
Kleine parelmoervlinder	0	0	0	2	0	0	2
Dwergblauwtje	0	0	0	1	0	0	1
Aantal soorten	28	31	25	33	30	33	36
Aantal exemplaren	14.874	17.041	13336	24.768	54.113	74.611	198.743
Aantal medewerkers	17	23	26	29	39	62	79

Op het militaire vliegveld in Drongensgoed komt waarschijnlijk de grootste populatie Aardbeivlinders van Vlaanderen voor.

FOTO: INGE VAN HALDER

pulatie van deze soort voor (exemplaren zijn nog te vinden in een verzameling van een oudere entomoloog die in de streek actief was). Het in 1994 waargenomen Dwergblauwtje was waarschijnlijk een zwervend exemplaar.

Bruine eikepage

In 1993 is de Bruine eikepage (*Nordmannia ilicis*) gekweekt uit een rups die uit het Drongengoed afkomstig was. Verder onderzoek moet uitmaken of in dit gebied een populatie van deze soort voorkomt. In 1996 is in het Ryckveldebos te Oedelem een populatie ontdekt. Door gericht beheer moeten we de soort zeker in het gebied kunnen houden.

Graslandjes in het Drongengoedbos waar de Aardbeivlinder vliegt.

FOTO: MARC VAN OPSTAELE

Kleine ijsvogelvinder

De Kleine ijsvogelvinder (*Ladoga camilla*) heeft een stabiele populatie in het Drongengoed te Ursel. De soort is zeer kwetsbaar, daar zij slechts één waardplant heeft om haar eitjes op af te zetten: Wilde kamperfoelie.

Keizersmantel

We hebben zes jaar na elkaar verschillende exemplaren van de Keizersmantel (*Argynnis paphia*) in ons studiegebied of directe omgeving gezien. Nu kunnen we bijna met zekerheid stellen dat hij in het Drongengoed in Ursel of in het provinci-

aal domein 'Het Leen' in Eeklo een zeer kleine populatie moet hebben. Het is waarschijnlijk de enige populatie van deze soort in Vlaanderen.

Rouwmantel

De uiterst zeldzame Rouwmantel (*Nymphalis antiopa*) is zowel in 1994, 1995 als in 1996 in Aalter en omgeving waargenomen. Deze soort is, evenals de Keizersmantel, bekend van het zuiden van België. Het is mogelijk dat hij in 1994 als zwerver in ons gebied is verzeild geraakt. In 1995 was er echter een invasie vanuit het oosten en het noorden en zijn er waarschijnlijk enkele exemplaren tot in het noorden van Vlaanderen geraakt. In januari 1996 is de vlinder in een houtmijt in Eeklo in overwintering gezien. Misschien heeft hij in ons gebied in datzelfde jaar een populatie gesticht.

Argusvlinder

De Argusvlinder (*Lasiommata megera*) is relatief zeldzaam in ons studiegebied. In Maldegem is er vorig jaar een populatie gevonden langs enkele kanaalbermen. Hopelijk kan de soort zich daar in stand houden. Misschien kan de soort zich moeilijk herstellen na een aantal extreem natte winters.

Regionale bescherming van vlinders

Een andere doelstelling van het project was het veilig stellen van de populaties zeldzame vlinders in ons studiegebied. Dit kan gebeuren door aangepast beheer en door belemmerende of negatieve factoren voor de vlinder weg te nemen of te beperken.

Zo hebben we voor het Groentje al mooie resultaten verkregen. De lokale populatie is zich, door aangepast beheer stilaan aan het uitbreiden (gefaseerd maaien in een driejaarlijkse cyclus, zodat niet alle poppen ineens worden bedreigd). Voor de Bruine eikepage kunnen we opslag van jonge eiken laten staan met een randvegetatie van braam. Het Bruin blauwtje is dan weer gebaat bij een goed beweidingsbeheer met een lage en schrale vegetatie waar zijn

de schaduw kunnen opzoeken enz...

In de loop der jaren zijn er zeer nauwe contacten ontstaan met de Vlaamse Vlinderwerkgroep, die onze gegevens gebruikt in het Vlaamse inventarisatie-project. Het uiteindelijke doel van onze studie is de verspreiding van de dagvlinderpopulaties in het noordwesten van Oost-Vlaanderen na 10 jaar onderzoek in kaart te brengen.

Summary

A survey on butterflies has been carried out in eastern Flanders since 1991 to assess the distribution of different species. The area being studied has a wide variety of habitats, consisting of woods, grassland and patches of heathland. A striking number of 36 species have been observed, including the Grizzled Skipper, Green Hairstreak, and Silver-washed Fritillary. A further aim of the project is the conservation of rare butterflies by means of adapted forms of nature management.

Bloemrijk, breed bospad in het Drongengoed waar onder andere de Kleine ijsvogelvlinder vliegt.

FOTO: MARC VAN OPSTAELE

waardplant kan groeien. Met de militaire instantie, die eigenaar is van het gebied waar de Aardbeivlinder voorkomt, hebben we afspraken gemaakt in verband met het te voeren beheer (stopzetten van de bemesting). In het vroege voorjaar van 1997 hebben we met een aantal vrijwilligers en met toestemming van de militaire instantie een gedeelte van de Drongengoedweg te Ussel opengekapt. Deze dreigde dicht te groeien, waardoor de waard- en nectarplanten van de dagvlinders langzaam maar zeker werden verdrongen. Door deze ingreep werd er meer licht gebracht op de bermten waar zowel planten als insecten van kunnen profiteren. Het kappen gebeurde in functie van het vrijwaren van het biotoop van sommige vlinders: kamperfoelie laten staan voor de Kleine ijsvogelvlinder, Sporkehout overhouden voor de eileg van het Citroentje en het Boomblauwtje, bomen laten staan rond het Bosviooltje en rond het Maarts viooltje voor de eventuele eileg van de Keizersmantel, reliëf in de vegetatie aanbrengen en houden zodat de vlinders ook

Geïnteresseerden die meer willen weten over het voorkomen van dagvlinders in ons studiegebied, de vliegtijd, het gedrag van de soort, het bloembezoek, de redenen waarom een soort het minder goed doet, enz... kunnen het uitgebreide jaarverslag van 1996 (120 blz.) aanvragen bij de coördinator: Marc Van Opstaele, Vrekkemstraat 73, B-9910 Ussel, België. E-mail: marc.van.opstaele@netlink.be. De kostprijs bedraagt 250 BF + verzendkosten. Het geld wordt integraal gebruikt voor de lokale werkgroep. Je kan storten op rekeningnummer 890-5540354-56 van bovenstaand adres, met vermelding 'jaarverslag 1996'. Het verslag is ook te bestellen via De Vlinderstichting (f 12,50 + f 6,50 verzend- en adm. kosten).